

A TUDÁS TEMPLOMA

A TUDÁS TEMPLOMA

9 789634 737322

ÁTUDÁS TEMPLOMA

Forisek Péter – Kerepeszki Róbert

A TUDÁS TEMPLOMA

A Debreceni Egyetem Főépülete

DEBRECENI EGYETEM
Debrecen, 2014

Bevezetés

1932 május 15-én a Debreceni Egyetem és végső soron az egész magyar felsőoktatás fontos mérföldkőhöz érkezett. Ezen a napon került sor ugyanis ünnepélyes keretek között az akkor Tisza István néhai miniszterelnök nevét viselő intézmény grandiózus Központi Épületének megnyitására. Ahogy az egyetem akkori rektora, Neuber Ede orvosprofesszor találóan jellemezte az ünnepi alkalomkor, „itt áll íme a város által gyönyörűen parkírozott, óriási tér háttérében, vakító fehér falaival a sötét erdő mélyéből kivilágító tudományok temploma, tárt kapukkal hívogatva a tudományok hívó seregét”.

Az azóta eltelt több mint nyolc évtized során diákok ezrei tanultak, vizsgáztak és szereztek fontos élettapasztalatokat, megannyi tudós kutató, oktató és öregbítette a magyar tudomány hírnevét az impozáns épület falai között, amely nem emelkedhetett volna fel a hangulatos debreceni Nagyerdő peremén számtalan ember fáradhatatlan munkája, illetve a Tiszántúli Re-

formátus Egyházkerület, a Református Kollégium és Debrecen városa áldozatvállalása nélkül. Ahogy egy – a két világháború között élt – helyi „cívispolgár” találóan megfogalmazta, nem véletlen, hogy az egyetem Központi Épülete „a kollégium épületét idézi”, ezért „az egyetemen a debreceni ember a kollégium szerepének és szellemének a kiterelvényesedését” látta.

Egy épület szimbólum – emlékeket őriz, letűnt, egykor sikeres vagy dicstelen korok emlékeit. A Debreceni Egyetem Központi Épülete is néma tanúja a magyar történelem eseményeinek. E könyv lapjain arra vállalkozunk, hogy bemutassuk közép-Európa egyik legszebb középületét. Röviden felidézzük azokat az emlékeket, amelyeket az épület őriz, tisztelegjünk azok előtt, akik nélkül a tudományoknak ez az egyedülálló „temploma” nem szolgálhatná a magyar kultúrát, végső soron pedig arra törekszünk, hogy a debreceni felsőoktatás hagyományait továbbörökítsük a következő évtizedek polgárai számára.

A szerzők

4. oldal: Debreceni Egyetem Díszudvar, háttérben a könyvtár főbejárata
6-7. oldal: A Debreceni Egyetem főépülete

A tervektől a megvalósulásig

A dualizmus korának utolsó harmadában, a 19/20. század fordulóján egyre inkább időse-rűvé vált az addig két tudományegyetemből (budapesti és kolozsvári), néhány jogi és mezőgazdasági akadémiából, teológiai főiskolából, illetve a budapesti Műegyetemből álló magyar felsőoktatás bővítése. Erre elsősorban a budapesti intézmények túlsúlyossága miatt volt szükség, azonban ez elhúzódó politikai vitákat eredményezett. Az akkori kultúrpolitika irányítói úgy vélték, hogy az új, harmadik tudományegyetemnek úgynevezett „teljes”, tehát négy fakultással (bölcseztudományi, jogi, orvosi és teológiai karral) működő felsőoktatási intézménynek kell lennie, és ehhez több város is rendelkezett bizonyos alapokkal.

A „pályázók” között volt Debrecen is, amelyet a több évszázados kulturális és oktatási tradíciók hivatottá tettek arra, hogy az új egyetemnek otthont adhasson. A hagyomány szerint 1538-ban kezdődött el a debreceni felső(bb)oktatás története, miután Szapolyai János magyar király a várost Török Bálintnak adományozta, aki egy református papot hozatott a helyi iskola fejlesztésére. Az azóta eltelt évszázadok során a debreceni Református Kollégium a régió kulturális és oktatási központjává nőtte ki magát, és a 20. század elejére a teológiai képzés mellett jogi, majd bölcsészeti fakultást is magában foglalt. Emellett Debrecenben (pontosabban Pallagon) működött 1868 óta az ország egyik gazdasági szakintézménye, az Országos Felsőbb Gazdasági Tanintézet, a későbbi Gazdasági Akadémia is.

Debrecen városvezetése már 1892-ben alapítványt hozott létre a Református Kollégium egyetemmé fejlesztése érdekében. 1911-ben pedig Kenézy Gyula or-

vosprofesszor közbenjárásával a város és a Tiszántúli Református Egyházkerület képviselői sikeres tárgyalásokat folytattak a kormánnyal, melyek értelmében a város a Nagyerdőn 112 hold földterületet és összesen nyolcmillió korona tőkét biztosított az épülő új intézménynek, továbbá vállalta az egyetemi terület közművesítését és a villamosvonal kiépítésének költségeit is. Ezzel együtt a Református Kollégium lemondott a teológiai, bölcsészeti és jogakadémiájáról, és a Kollégium épületét ideiglenesen, a nagyerdei központi egyetem felépüléséig (egészen az 1930-as évek elejéig) az új intézmény rendelkezésére bocsátotta. E nagylelkű gesztusok mellett fontos szerepet játszott az egyetemalapításban gróf Tisza István, a dualizmus korának egyik emblemikus és legmeghatározóbb politikusa, miniszterelnöke is, aki 1910/11 folyamán több alkalommal is minden tekintélyét latba vetette az országos nagypolitikában annak érdekében, hogy Debrecen – az egykori Alma Mater – egyetemi központtá váljon.

Debrecen város és a Tiszántúli Református Egyházkerület bőkezű felajánlásai, valamint Tisza István közbenjárása végül eredményre vezetett, és 1911 végén a magyar kormány „salamoni” döntést hozott. Decemberben gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszter egy viszonylag rövid, hét paragrafusból álló törvényjavaslatot terjesztett be a magyar országgyűlés elé, amely nem egy, hanem két, „fokozatos fejlesztés mellett, tanszabadsággal felruházott magyar királyi tudományegyetem” felállításáról határozott Pozsonyban és Debrecenben. Az előterjesztést 1912. június 5-én tárgyalta az országgyűlés Képviselőháza, annak elfogadása után pedig szűk másfél héttel később, jú-

nius 17-én a Főrendiház, végül 1912. július 7-én jelent meg Ferenc József osztrák császár és magyar király szentesítésével, illetve Lukács László magyar miniszterelnök aláírásával az 1912. évi XXXVI. törvénycikk az új egyetemek felállításáról.

Az új debreceni felsőoktatási intézmény első tanévnyitóját 1914 őszére tűzték ki, és az előzetes egyeztetések, megállapodások eredményeként a négy fakultásból három, a jogi, a teológiai és a bölcsész kezdhetett meg ekkor a működését a Református Kollégium által átadott tanszékekkel, részben a Kollégium épületében, részben pedig a város más pontjain bérelt lakásokban, termekben. A negyedik, orvostudományi fakultás terveinek kidolgozására Korb Flóris Nándor műegyetemi tanár, építésmérnök kapott megbízatást, aki a terveket 1913-ban el is készítette, és 1914-ben, a béke utolsó tavaszán az orvosi kar építkezése megkezdődött – írta Jeszenszky Sándor miniszteri osztálytanácsos 1924. március havában. Korb korábban olyan impozáns épületek tervezésében vett részt, mint Budapesten a New York Palota, Lánczy Leó palotája (ami ma a Kínai Népköztársaság Nagykövetsége), a Zeneakadémia, a városligeti Nádor-híd vagy Kolozsváron az Egyetemi Könyvtár. A kiváló szakember nemzetközi elismertségét jelzi, hogy tagjai közé választotta az angol Királyi Építészársaság is.

Azonban balszerencsés módon a frissen alapított Debreczeni Magyar Királyi Tudományegyetem első tanéve szinte egybeesett az első világháború kirobbanásával, ami megpecsételte és döntően befolyásolta a fiatal intézmény első éveit. 1914 késő nyarán a katonaság lefoglalta a Kollégium épületének termeit tartalékkórház céljaira, ráadásul kolerajárvány is felütötte

a fejét, ami miatt hetekkel el kellett halasztani az első tanévnyitót. Később a hallgatók jelentős része és több oktató is hosszabb-rövidebb időre frontszolgálatot teljesített. A háborús körülmények, az anyagi kiadások, a hadigazdaság és az infláció pedig jelentősen lelassították a klinikai épületek munkálatait. Viszonylag ismert tény, hogy ezek egy részének ünnepélyes átadására 1918 októberében került sor, és ez volt az utolsó magyar király, IV. Károly utolsó nyilvános, hivatalos magyarországi fellépése.

Az első világháborús vereség, a baloldali forradalmak és a trianoni békeszerződés olyan gazdasági mélypontot eredményezett az országban, hogy egy ideig gondolni sem lehetett nemcsak egy központi épület kivitelezéséről szóló beruházásra, de a klinikai telep folytatására, befejezésére sem. A helyzet akkor változott meg jelentősen, amikor gróf Klebelsberg Kunó személyében 1922-ben olyan miniszter került a vallás- és közoktatásügyi tárca élére, aki új célokkal és új programmal látott hozzá a magyar kultúra és oktatás talpra állításához.

Klebelsberg koncepciója az volt, hogy a kultúra eszközeivel vegye fel a harcot a trianoni béke igazságtalanságaival szemben: ahogy ő fogalmazott, „a magyar hazát elsősorban nem a kard, hanem a kultúra tarthatja meg és teheti ismét naggyá”. Szűk egy évtizedes minisztersége alatt elérte, hogy a kultúr- és oktatáspolitikai kiemelt nemzeti ügyé váljon, mivel ezeket a területeket a Trianon utáni országos apátiában egyrészt a „szellemi népgyógyítás”, másrészt a „kultúrfőlény” és a „neonacionalizmus” jelszavaival a környező államokkal szembeni rivalizálás döntő eszközének tekintette.

Ennek megfelelően az ő idejében – máig egyedülálló módon – a Vallás- és Közoktatási Minisztérium a magyar állam költségvetés kiadásainak 10%-ában részesült. Ez az anyagi biztonság lehetőséget teremtett Klebelsberg számára, hogy megvalósítsa a programját, amelyben – sok egyéb mellett – kiemelt szerepet kapott a vidéki egyetemek fejlesztése is.

Trianon után az egykori királyi Magyarország négy tudományegyeteme közül kettő, a pozsonyi és a kolozsvári az új határokon túlra került. Klebelsberg hatására ezek az intézmények nem veszték el, hanem új otthonra leltek: az előbbi Pécsre, míg az utóbbi Szegedre. Ezzel szinte párhuzamosan a miniszter figyelmet szentelt Debrecen egyetemére is. Már kinevezése után nem sokkal, 1922 augusztusában látogatást is tett a „cívisvárosban”, és megtekintette a klinikai telepen félbe maradt építkezéseket. Klebelsberg ekkor szerzett tapasztalatai lesújtóak voltak: „tető alatt volt ugyan, de befejezetlenül állott a debreceni egyetemi telep, amelyet, amikor odamentünk, valóban úgy fedeztünk fel, mint az inkáknak az őserdőben levő valamely elhagyott városát. Több méteres gaz között alig találtuk meg az egyes [...] egyetemi épületeket” – idézte fel a debreceni állapotokat nem sokkal később a miniszter.

Ahogy egyre inkább konszolidálódott gróf Bethlen István miniszterelnök révén a politikai berendezkedés az 1920-as évek folyamán, úgy folytatódtak az egyetemi beruházások is. 1923-ban elkészült a debreceni belgyógyászati, majd a szemészeti klinika és a Röntgen-intézet, egy évvel később adták át a gyermekgyógyászati klinikát, 1925-ben pedig a törvényszéki orvostani intézet épületét.

Ebben az évben már a város részéről is egyre jobban sürgették, hogy a klinikák bővülése mellett kezdődjenek el az egész egyetemnek otthont adó Központi Épület munkálatai is a Nagyerdőn. 1925 áprilisában rendkívüli városi közgyűlésen tárgyalták a helyi munkásszervezetek munkaalkalmak megteremtéséről szóló beadványát, amelynek kapcsán olyan javaslat született, hogy a város forduljon sürgető felirattal a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez az egyetemi építkezések megindításáról, ami jelentősen enyhítene a debreceni munkanélküliség problémáján. Az év végén Lencz Géza, az akkor már Tisza István nevét viselő debreceni egyetem rektora az egyik helyi sajtóorgánumban, a Debreczeni Újság címlapján vezércikkben foglalkozott a Központi Épület kérdésével. A „Kérő szó a Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem érdekében” című írásában az egyháztörténész professzor azzal érvelt, hogy „az elemi iskoláktól elkezdve minden nevelő intézet létesítését azon kezdik, hogy lakóhelyet készítenek neki, s a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 12 éve óta áll fenn, de még nincs lakóhelye, ideiglenesen húzódik meg bérházakban”, és ebben a helyzetben „tanulókra és tanárookra [nézve] egyáltalán halaszthatatlan immár a központi egyetem épületének felépítése”. Ezért Lencz a magyar társadalom segítségét kérte „egyik legnagyobb nemzeti büszkeségünk, eme tiszántúli egyetem megépítésében, hogy ott a Nagyerdő hús árnyas fái alatt, egy nemes egyszerűségében megépített egyetem falai között a termelő magyar lélek munkája megkezdődhessék és a tősgyökeres magyarság ifjúsága a jövő számára ihlettel teljék el”.

10-11. oldal: A Debreceni Egyetem eredeti elhelyezési rajza
15. oldal: A Főépület éjszakai megvilágításban

Az építkezések

A Központi Épület kivitelezésével kapcsolatos beruházásokban a döntő fordulatot az 1926-os esztendő hozta meg. Ekkor érkezett meg ugyanis a nemzetközi hitel újabb részlete, amit a magyar kormány a Népszövetségtől igényelt meg. Az 1926. július 14-i minisztertanácsi ülésen született döntés arról, hogy ezt az összeget mire fordítsa az állam, és a tervezett beruházások között szerepelt már a debreceni egyetemi építkezések folytatása is.

A Központi Épület tervezője is Korb Flóris Nándor volt. Az eredeti terveket már 1913-ban, az európai körútja után elkészítette. Ezeken elsősorban – ahogy az egész korabeli magyar felsőoktatáson – a német hatás, főként klasszicista stílus érződött, de a szecesszió jegyei is megfigyelhetők voltak. Az összehatás – a hatalmas kupolával és a két magasan kiemelkedő toronnyal (az egyiket csillagászati, a másikat meteorológiai megfigyelő állomásnak szánta) – egy eklektikus stílusú palotára emlékeztetett.

A Központi Épület alapkövetelési ünnepélyére végül 1927. június 3-án került sor Horthy Miklós kormányzó, Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter és számtalan helyi előkelőség jelenlétében (az ekkor tartott ünnepi egyetemi tanácsülésen avatták az egyetem díszdoktorává Klebelsbergert). Az alapkövetelés elhelyezett okmány a múlt hagyományaira épülő reményteljes és sikeres jövőre utalt: „Legyen ez a kő olyan szilárd alapja a fölé emelkedő központi épületnek, mint amilyen biztos alapjai ennek a fiatal egyetemnek azok a nemes tradíciók, melyeket elődje, a háromszázados Debreceni Református Kollégium hagyott rá.”

Az épület terveit az egyetemi építőbizottság két hónappal később, 1927. augusztus 3-án tartott ülésén, Klebelsberg elnökletével tárgyalta. Ezen Láng Nándor, az egyetem klasszika-filológia tanszékének vezetője a tervek teljes átdolgozását javasolta, mivel úgy vélte, hogy a tervezett kupola túl nagy és nehezen fűthető, azonban Acél Géza városi főmérnök az eredeti elképzelések elfogadása mellett foglalt állást. Az alapok kiásása és kialakítása a következő év nyaráig elhúzódott, és ekkorra, 1928 májusára véglegesítette Korb a tervet. A kivitelezést Stégmüller Árpád, Müller Félix és vitéz Katona Mihály építész-mérnökök cégei végezték.

Az 1928 nyarán meginduló építkezések kezdetben viszonylag gyorsan haladtak. Ennek kapcsán Darkó Jenő, az egyetem akkori rektora úgy fogalmazott egy évvel később a tanév-értékelő beszédében, hogy az új épület „hivatva lesz a hit-, jog- és bölcsészettudományi karoknak, valamint az egyetemi könyvtárnak végleges és megfelelő otthont nyújtani, a maga monumentális falrendszerével impozánsan emelkedik az ég felé s már javában folynak felette a betetőzés munkálatai. Miközben az épület váza a befejezéshez közeledik, párhuzamosan hónapok óta folyamatban vannak a belső építő és felszerelő munkák”. Sőt, ekkor már elkészült az egyetemi botanikus kert bekerítése is.

A Központi Épület kivitelezése olyan grandiózus vállalkozás volt a korszakban, hogy a munkálatokat nemcsak az országos közéletben kísérték élénk figyelemmel (Klebelsberg például több alkalommal személyesen is megjelent, és szemlét tartott a különböző építési fázisok felett), hanem külföldön is. Utóbbira példa Giuliano Balbino olasz oktatási miniszter, aki 1929

szeptemberében tett látogatást a debreceni egyetemi építkezéseken.

1929/30 fordulójától azonban a kivitelezés megtorpant. Az egyik legjelentősebb hátráltató tényező az ekkor kirobbanó gazdasági válság volt. A súlyos és elhúzódó recesszió idején az is felmerült, hogy csökentsék a felsőoktatási intézmények számát, vagy fakultások összevonásával, tanszékek szüneteltetésével faragják le az egyetemekre szánt költségvetési kiadásokat. Ekkor a debreceni Tisza István Tudományegyetem helyzete rendkívül különös volt, ugyanis a kultuszvezetés számára kínos és ellentmondásos lett volna, ha a Központi Épület építési munkálatai közepette, a több millió koronába, majd pengőbe kerülő beruházás után pont ezt az intézményt is érintette volna egy ilyen radikális redukció. A gazdasági válság végül a kivitelezésben eredményezett takarékosági intézkedéseket. Az építkezés lelassult, sőt olykor szünetelt is, a terveken pedig módosítottak: letettek a Központi Épület elé, a tér két oldalára, és mögé tervezett melléképületekről, illetve a nagy kupola és a két oldalsó torony megépítéséről. Az utóbbiak kapcsán 1932 áprilisában a következőket írta az egyik helyi napilap, a Debreceni Újság Hajdúföld zsrnalisztája: „Ha az eredeti terv szerint agyonaggatják ornamentikus figurákkal, ha ezt a négyemeletes, nagy frontot nem hagyják meg a maga egyenes vonalaiban, talán nem is lenne most ennyire Tisza István-szerű.” Néhány építészeti szempontból különleges megoldás (például a csapadékvíz padlástéri elvezetése vagy az épület alatti közmű alagútrendszer) ennek ellenére megmaradt.

Azonban a kivitelezést a gazdasági válság mellett más tényezők is hátráltatták. Az egyik a főtervező, Korb Flóris Nándor 1930-ban bekövetkezett halála volt, aki így nem élhette meg talán az egész pályafutása főművének tekinthető Központi Épület elkészültét. Helyét Paczó Márton építésmérnök vette át. Azonban egy másik haláleset is megzavarta a munkálatokat. 1931 júniusában számolt be arról a Debreceni Újság Hajdúföld, hogy Olsavszky János, aki „Korb Flóris mellett dolgozott és a debreceni egyetem terveinek egyik legalaposabb ismerője volt” ismeretlen okból öngyilkosságot követett el. „A rendkívül tehetséges fiatal mérnök” – írja a korabeli napilap – „úgyszólván fejében tartotta a központi épület egész műszaki berendezésének minden tervét, adatát. Olyan rendkívül gyakorlottsággal és alapos hozzáértéssel dolgozott, hogy legtöbbször maga irányította a szerelőket is és semmi különösebb rajzot nem készített a műszaki berendezésekről.” Halála miatt szakértőknek kellett végigvizsgálniuk a befejezett műszaki berendezéseket és „az egyetlen hátramaradt rajzot, amelyen azonban nagyon nehezen tudnak elmenni [értsd eligazodni].”

Egy ilyen hatalmas, két-háromszáz munkást foglalkoztató beruházás folyamán óhatatlanul előfordultak balesetek is.

A nehéz körülmények ellenére érezhetően pozitív hatásai is voltak a Központi Épület munkálatainak. 1931 áprilisában az országgyűlés Képviselőháza pénzügyi bizottságának ülésén ifj. Wekerle Sándor pénzügyminiszter „rámutatott arra, hogy a tanítói munkán kívül milyen közgazdasági és népesedési eredményei voltak egyetemeinknek”.

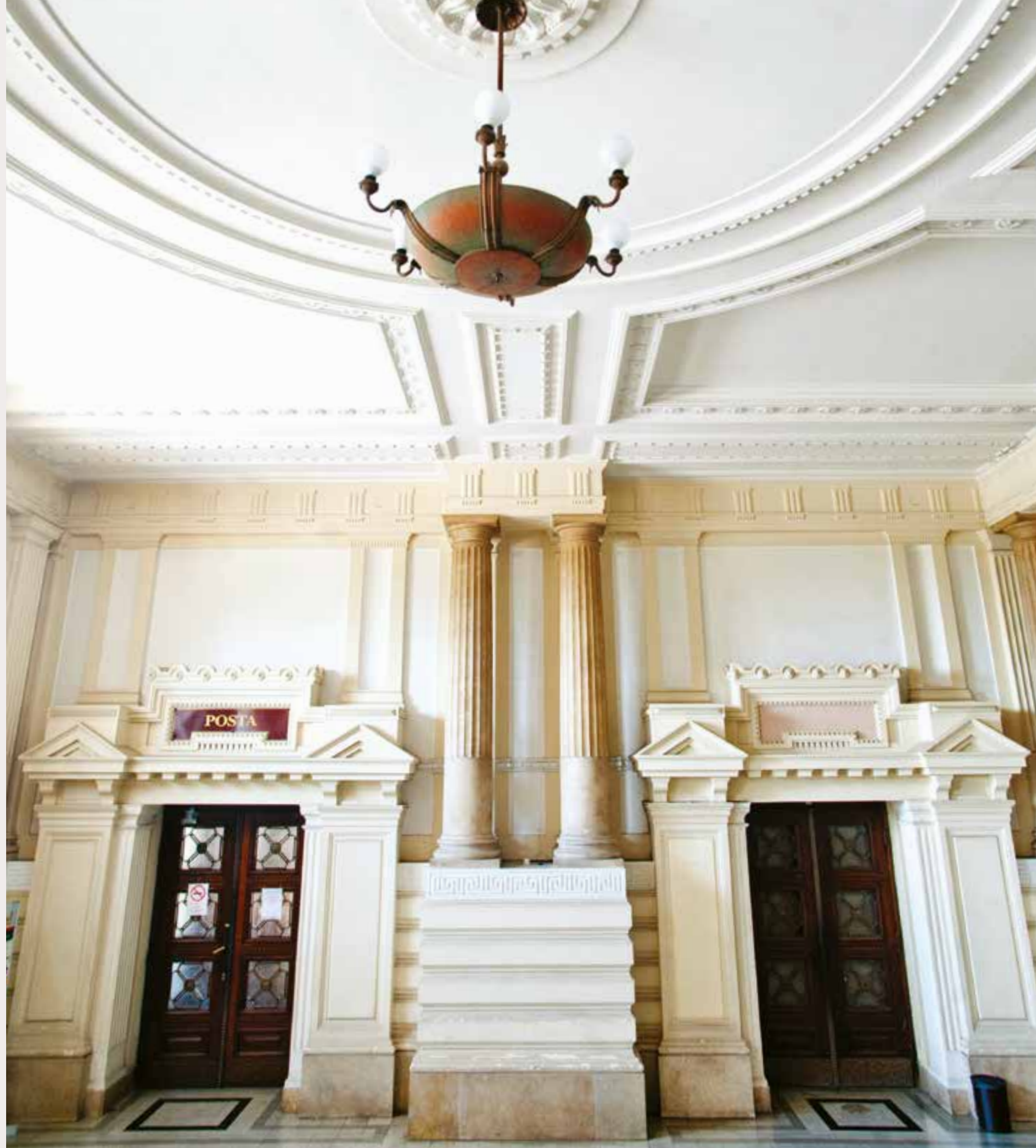

Kiemelte, hogy „Szeged, Pécs, Debrecen az országos átlaggal szemben jóval nagyobb szaporodást mutat fel”, és „az egyetemi városokban élet pezsgés nem lehet tagadni, hogy a beruházási tevékenység, amit az egyetemi építkezések jelentettek, óriási vonzóerőt fejtett ki és hatalmas városfejlesztő képességnek bizonyultak”.

A Központi Épület kivitelezésének az eredeti tervek szerint 1930-ra kellett volna elkészülnie. Neuber Ede orvosprofesszor, az egyetem 1931/32. évi rektora beszámoló jelentése szerint azonban „a Központi Épület teljes befejezéséhez és berendezéséhez még [ekkor is] olyan hatalmas pénzüsszegek [lennének] szükségesek, amelyeket legjobb esetben 3-4 év alatt folyósíthat a kincstár”. Emiatt 1931 őszén azzal a kéréssel fordult a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz, hogy „a rendelkezésre álló hitel keretében történjék meg a Központi Épület építkezésének és berendezésének részleges befejezése”. A javaslat megvitatására Szily Kálmán, a kultuszminisztérium államtitkára 1931. szeptember 29-ére a Tisza István Tudományegyetem Tanácsa, az építésvezetőség tagjai és az egyetemi Gazdasági Hivatal szakemberei részvételével építkezési értekezletet hívott össze, amely döntést hozott a „partialis beköltözés ügyében”. Ennek köszönhetően – az egyetemi építkezések művezetőségének jelentése szerint – 1931. október első felében a „munkálatok újabb lendületet vettek és fokozottabb munkaslétszám alkalmazásával folytatottak”. Szily Kálmán 1932 márciusában már határozott ígéretet tett arra a helyi sajtóban, hogy „az egyetem pünkösdkor beköltözik az új központi épületbe”.

22-23. oldal: I. emelet

25. oldal: Főbejárat előtér

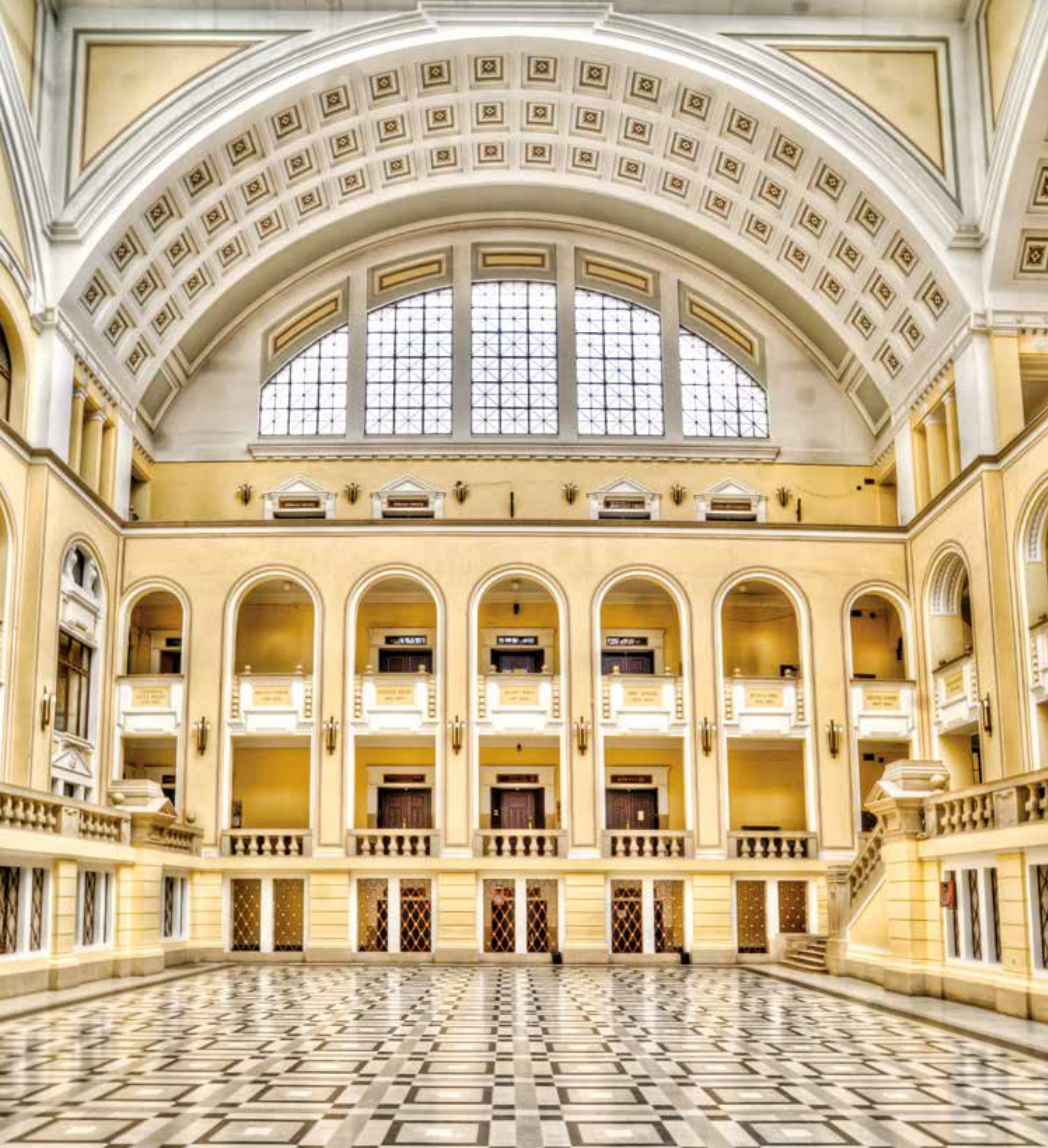
A megnyitó ünnepély és a beköltözés

1932 április 23-án került sor arra, hogy a közel kész állapotban lévő Központi Épületbe bepillantson a szélesebb nyilvánosság. Ekkor a helyi előkelőségek, városvezetők, illetve a sajtóorgánumok képviselői bejárhatták az akkor még ürességtől kongó folyosókat. Az egyik napilap, a Debreceni Újság Hajdúföld zsnalisztája szerint azonban az épület már így is lenyűgöző hatást gyakorolt: „Másfél órája járkálok az épületben emeletről emeletre s nem tudok betelni az egyes épületrészek szépségével” – írta a beszámoló cikkében, majd összegezve úgy jellemezte az épületet: „A központi egyetem frontja is Tisza emlékét sugarazza. [...] A frontális kiképzés, mintha csak Tiszának második emléke állna a Nagyerdőn, a magyar őserő monumentalitását árasztja felénk. Kifejezésében az értelem dominál. Nyugodt, biztos és előkelő. Stílusosan uralkodik a Tisza István tér felett.”

A hivatalos megnyitó ünnepélyre 1932. május 15-én, fél 11-kor került sor. A különböző vallásfelekezetek istentisztelete után az épület díszudvarán tartott ünnepi közgyűlés során beszédet mondott Neuber Ede rektor, Baltazár Dezső, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke, a kormány részéről Szily Kálmán államtitkár, Vásáry István, Debrecen polgármestere, illetve elhangzott a magyarországi egyetemek és főiskolák üdvözlése is. Az ünnepélyt megtisztelte még jelenlétével az ekkor már miniszteri posztjáról leköszönt Klebelsberg Kunó és Horthy kormányzó képviselőiben Petri Pál államtitkár is. Neuber rektor ünnepi szavai jól kifejezik azt, hogy ez az épület mit jelentett a korabeli magyar felsőoktatásnak, illetve szélesebb érte-

lemben az ország társadalmának: „A magyar Géniusz ma Debrecenben bontotta ki szárnyait, ez alkalommal minden magyar szívnek össze kell dobbannia a Haza üdvének és nagyságának akarásában. A mai nap mindennél fényesebben bizonyítja, hogy a magyar királyi kormány és a magyar nemzet milyen nagy áldozatra kész a tudomány és a kultúra ápolása és fejlesztése érdekében, mert tudatában van annak, hogy ezzel az ország legbiztosabb és legerősebb pilléreit veri a magyar földbe. Vannak idők, mikor a stratégia és vannak, amikor a tudomány fegyverei szükségesek a honfoglaláshoz. A Debreceni Tisza István Tudományegyetem kétségkívül hódítás, honfoglalás a magyar Nagyalföld humuszából.” A klebelsbergi „szellemi népgyógyítás” és „kultúrfölény” gondolatát visszhangzó gondolatai mellett reményét fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy bár „még sok munka és pénzáldozat szükségeltetik ahhoz, hogy a Központi Épület építkezése és berendezése teljes befejezést nyerjen”, azonban „a részleges beköltözéssel adva vannak azok a keretek, amelyeken belül most már nyugodt harmonikus tanító és kutató munka folyhat”. A megnyitó ünnepély napján sor került még a Felsőoktatási Egyesület közgyűlésére, a magyarországi egyetemi és főiskolai tanárok VI. baráti összejövetelére, a Horthy Miklós által az egyetemi építkezésekben való részvételért adományozott kitüntetések átadására (lovag Ybl Ervin miniszteri osztálytanácsos, Balogh Gyula gazdasági hivatali igazgató, Rostás Elemér debreceni főmérnök és Neuber Ede rektor részére), valamint Kerekes Ernő jogász- és Varga László bölcsészhallgató kormányzógyűrés doktori avatására.

Az 1933. évi Debreceni Képes Kalendárium szavai-
val, „Debrecen városának legnagyobb és legszebb palo-
tájának” főfrontja 108 méter, mélysége 88 méter, területe
6200 m², térfogata pedig 140 ezer m³ volt. Az összesen
290 helyiségéből 250-et a különböző fakultások, 40-et
az egyetemi könyvtár részére alakítottak ki. A Központi
Épület üvegtetős díszudvara a 700 m²-es területével, 29
méteres magasságával kb. 2000 fő befogadására és im-
pozáns ünnepélyek, bállok, sőt sportesemények lebonyo-
lítására is alkalmasnak bizonyult a későbbiekben. Az ezt
szegélyező sorban található szövegmezőkbe összesen 23
személy (Fazekas Mihály, Csokonai Vitézi Mihály, Köl-
csey Ferenc, Arany János, Ady Endre, Móricz Zsigmond,
Hatvani István, Hőgyes Endre, Révész Imre, Imre Sán-
dor, Maróthi György, Domokos Lajos, Budai Ézsaiás, Ke-
rekas Ferenc, Pápai József, Lugossy József, Baltazár Dezső,
Medgyessy Ferenc, Csúry Bálint, Debreczeni Ember Pál,
Weszprémi István, Diószegi Sámuel, Kövy Sándor) nevét
vésték, akik a debreceni Református Kollégium egyko-
ri híres tanárai és növendékei, református püspökök, az
egyetem professzorai voltak. Pályájuk nemcsak a debrece-
ni felsőoktatás hagyományaira emlékeztet, hanem példa-
ként állt akkor és azóta is az egyetem hallgatói számára.

A beköltözésre 1932. június 15. és július 15. között ke-
rült sor. A Debreceni Újság Hajdúföld 1932. május 15-i
számában közölt adatok szerint „a palota építési munkála-
tai eddig hatmillió pengőbe kerültek, míg az összes eddigi
építkezések 26-27 millióra rúgnak. A központi egyetem
végeleges berendezésére körülbelül még 300,000 pengő-
re lesz szükség”.

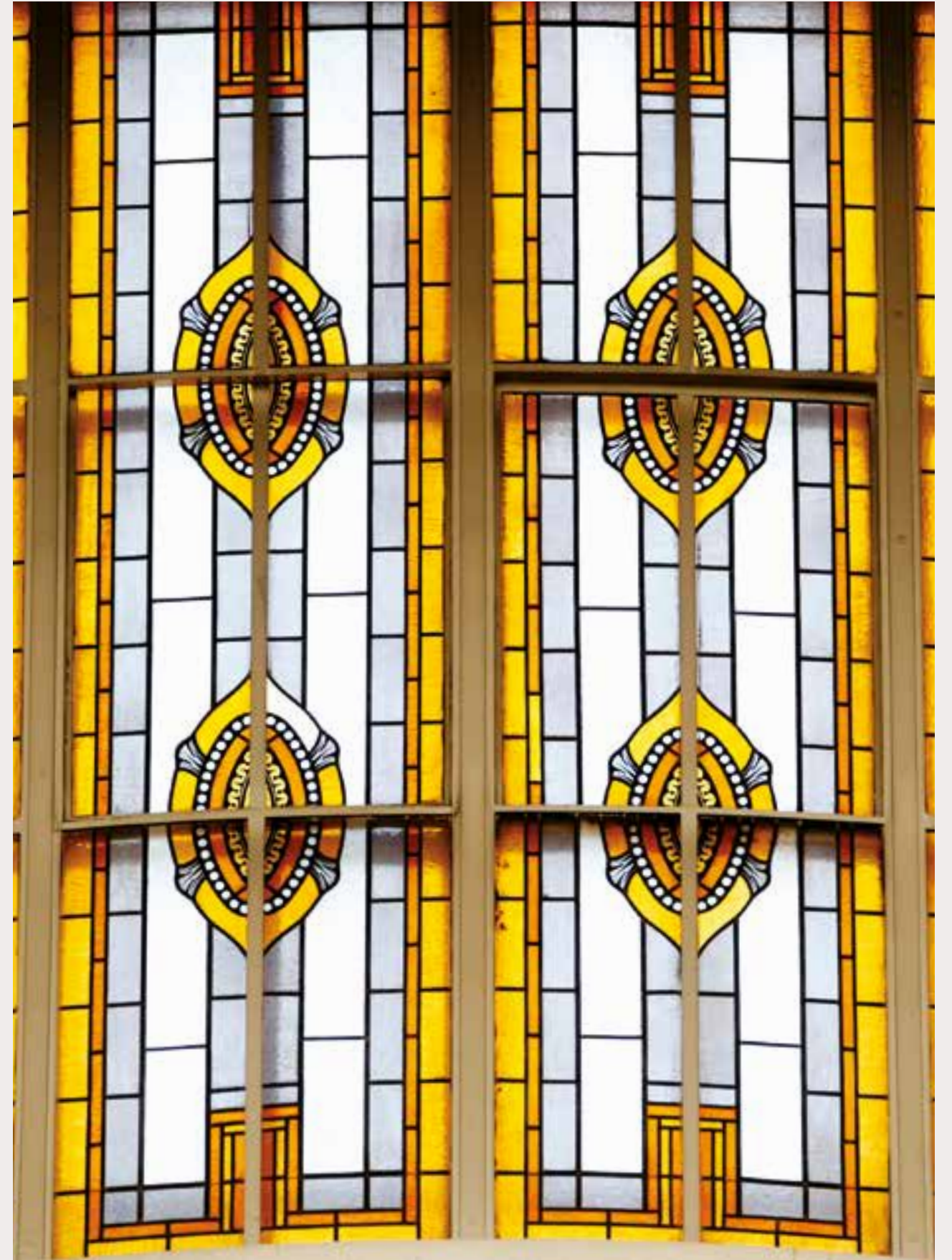
Kezdetben a földszinten a tanulmányi osztály (korabeli nevén a Quaestura), a gazdasági hivatalok, a Tanárképző Intézet, a tanárvizsgáló bizottság és a diákjóléti iroda kapott elhelyezést. Az első emeleten hittudományi kar dékáni hivatala és tantermei, a másodikon a rektori hivatal és a jogi fakultás, a harmadikon a bölcsészettudományi kar, illetve a negyediken a természettudományi tanszékek találtak otthonra. A Központi Épület alagsorában helyiséget kapott a régió tudományos életében kulcsszerepet játszó, az egyetem professzorai által alapított Tisza István Tudományos Társaság, valamint a szintén általuk vezetett, a város szélesebb, laikus közönségének ismeretterjesztő előadásokat szervező Népszerű Főiskolai Tanfolyam irodája is. De ezek mellett az alagsorban megtalálhatóak voltak még klubtermek, konyha, étkezdé, fodrász és orvosi rendelők (belgyógyászati, sebészeti, dermatológiai és venerológiai, szemészeti, fül-orr-gégészeti, illetve sztomatológiai rendelők a megfelelő váróhelyiségekkel!) is. Ugyanitt kaptak elhelyezést és hivatalos helyiséget az egyetemi egyesületek is. Akkoriban mintegy másfél tucat ifjúsági szervezet működött (egyetemi kör, a különböző vallásfelekezetek egyesületei, sportklub, önképző körök, illetve a legjelentősebb jobboldali radikális szervezet, az Ország Turul Bajtársi Szövetség helyi, fakultásonként szerveződött tagegyesületei), ami miatt az egyetem alagsorában akkoriban élénk élet folyt. Az érdekesség kedvéért érdemes megjegyezni, hogy az ifjúsági egyesületek nem mindig becsülték

meg kellőképpen a Központi Épületben kapott helyiségeiket. Például 1941 áprilisában a bölcsészhallgatók Árpád Bajtársi Egyesületének vezetője a következőket írta panaszul az egyetem rektorának: „a látszat az, hogy hiába van annyi bajtársnő, ezek egyike se szereti a tisztságot, rendet, hisz oly piszkos, poros minden” az egyesületi helyiségben.

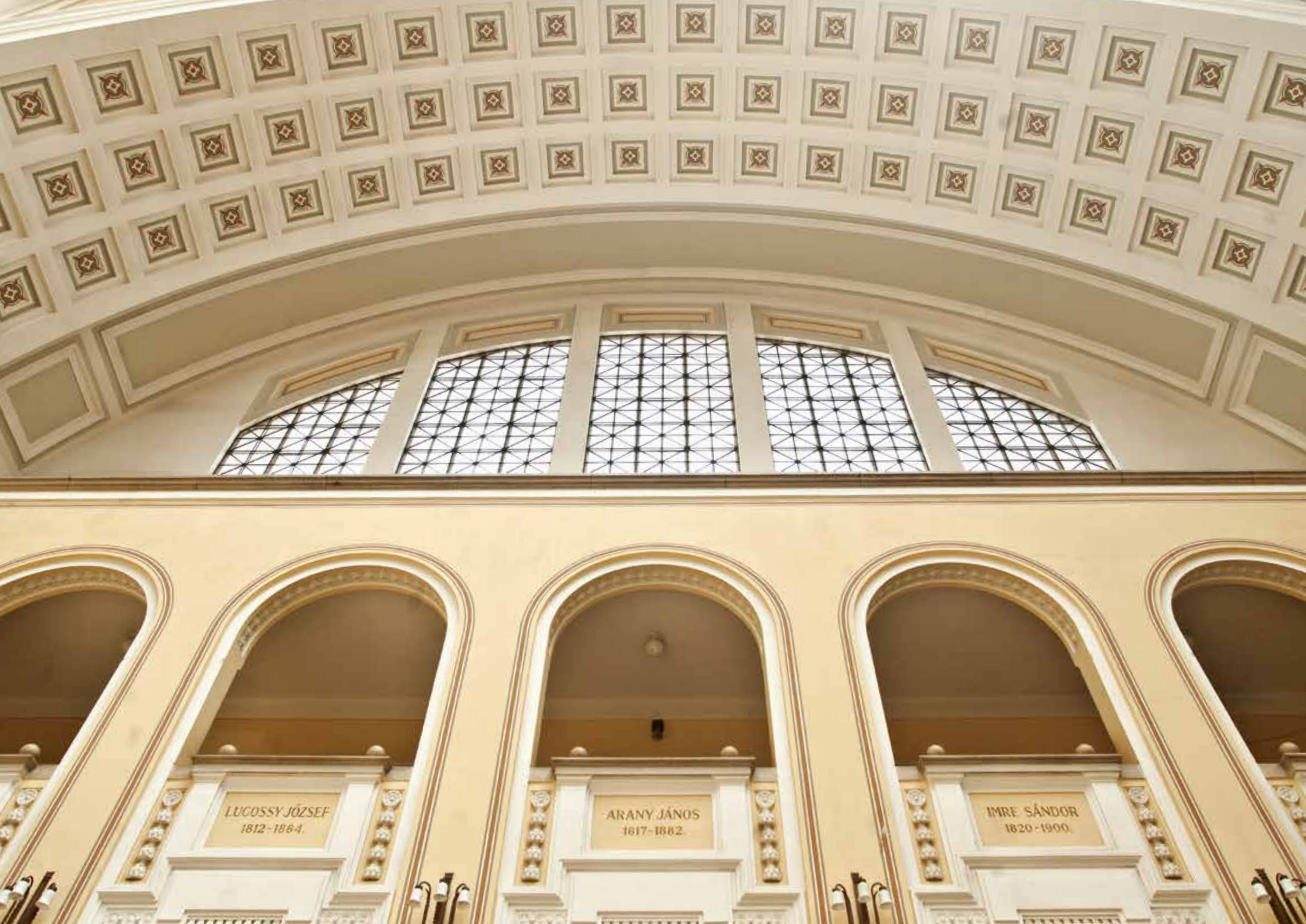
Az egyetem Központi Épülete előtti Tisza István (ma Egyetem) térre Kertész K. Róbert kultuszminiszeri államtitkár tervezésében impozáns, 231 méter hosszú és 144 méter széles park épült. Ide egy 20 méter széles és 65 méter hosszú vízmedence került, „melyben szép csendes időben pompásan ragyog az épület tükörképe”. A térre nyílik az egyetemet a várossal összekötő Horthy Miklós (ma Egyetem) sugárút. A Központi Épület előtti parkba négy szobrot terveztek, amelyek a magyar reformációban kimagasló szerepet játszó személyeket formáltak. A műalkotások elkészítésére már korábban pályázatot írtak ki, amelyek elbírálására 1931 júliusában az Iparművészeti Múzeumban került sor. Eszerint Méliusz Juhász Pétert Füredi Richárd, Huszár Gált Ohman Béla, Szenczi Molnár Albertet Pásztor János, Komáromi Csipkés Györgyöt pedig Kisfaludi Strobl Zsigmond formázhatta meg (az utóbbi szobrászművész munkája volt az akkor a klinikai főépület előtt, ma amellet álló Tisza István szobor is). Az alkotások közül az első, Méliusz Juhász Péteré 1934-ben kerülhetett a helyére.

LUGOSSY JÓZSEF
1812-1884.

ARANY JÁNOS
1817-1882.

IMRE SÁNDOR
1820-1900.

További fejlesztések, bővülések

Az 1932. májusi átadó után még több hiányosság maradt a Központi Épületben. Például nem készültek el maradéktalanul a világító berendezések, az Aula falaira tervezett freskók és a Könyvtár nagy olvasóterme (utóbbi csak a második világháború utáni években nyerte el a végleges formáját). Az utómunkálatok még hosszú évekig elhúzódtak, és az egyetem 1938/39. évi költségvetésében is találunk egy 100 ezer pengő tételt, amit az intézmény az építkezésekre különített el.

Már a Központi Épület kivitelezésével párhuzamosan, az 1920-as évek végén bővült a debreceni campus (1927/1928-i tanévre elkészült az egyetemi sportpálya lelátóval és öltözővel, majd az 1929/1930-ra a Központi Épület mellett nyolc két-két lakásos tanári villa Györgyi Dénes tervei alapján), de a jelentős fejlődést az 1938-as esztendő hozta el. Ebben ünnepelte ugyanis a Református Kollégium a 400 éves jubileumát, és ez lehetőséget biztosított a további fejlesztésekre, bővítésekre. A debreceni egyetem vezetősége már az 1920-as évek legelején nyíltan állást foglalt amellett, hogy az alapvetően református jellegű felsőoktatási intézmény számára saját templomot is biztosítson a kultuszvezetés. Ennek megvalósítása azonban azért csúszott, mert az új Központi Épület munkálatai is lassan haladtak, és csak 1934-ben került sor az egyetemi templom helyének kijelölésére. 1938-ban az egyetem vezetése, a Tiszántúli Református Egyházkerület, valamint a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium pályázatot írt ki a kivitelezésre, amire ez év szeptemberéig összesen 20 ajánlat érkezett. A pályázatok elbírálására Végrehajtó Bizottság alakult, amely 1938. szeptember 27-én hozta

meg döntését, miszerint az egyetemi templom munkálatait Székelyhidas Sebestyén Lajos építési vállalkozóra bízta. 1939 tavaszán kezdődhetett meg a Központi Épület mellett Borsos József tervei alapján az egyetemi templom építése, amit 1942-re fejeztek be.

1938-ban a másik fontos esemény az volt, hogy az egyetemi templom alapkő-elhelyezési ünnepélyével egy időben került sor a Központi Épület előtti parkban a további három reformátor (Huszár Gál, Komáromi Csipkés György, Szenczi Molnár Albert) szobrának felavatására is. A rendezvény, mely része volt a Református Kollégium jubileumi ünnepségsorozatának, Bacsó Jenő rektor, Révész Imre püspök, Jalsoviczky Károly kultuszminiszteri államtitkár, Kölcsey Sándor polgármester részvételével zajlott le, és helyszíni tudósítással számolt be róla a Magyar Rádió is.

Ugyanebben az évben került sor az Aula díszablakainak elhelyezésére is. A Róth Miksa által megálmodott műalkotások a négy fő tudományágat szimbolizálva azt a négy európai egyetemet mutatták, ahol a Református Kollégium peregrinus diákjai a 17–18. században tanultak: az első Tigurum (Zürich) a jogtudomány (Juris Prudentia), a második Trajectinum (Utrecht) a bölcsészettudomány (Philosophia), a harmadik Wittenberg az orvostudomány (Medicina) és a negyedik Geneva (Genf) a hittudomány (Theologia) szimbolizálója. Közöttük helyezkedett el Debrecen a Református Kollégiumával.

45. oldal: Díszüvegablak (Debrecen)

46-47. oldal: Aula

48-49. oldal: Díszüvegablak (Medicina, Theologia)

50-51. oldal: Díszüvegablak (Philosophia, Juris Prudentia)

Tervbe vették még, hogy az Aula falait freskókkal is ékesítsék: 1943 decemberében az egyetemi tanácsülés is foglalkozott a kérdéssel, és a javaslat szerint az egyik freskó a Képviselőház üléstermét ábrázolta volna az egyetemalapításról szóló törvény megszavazásakor, a másik pedig az alapkövetelési ünnepélyt. Ez azonban a második világháború körülményei között már nem valósulhatott meg.

1944 márciusában Magyarország német megszállása döntően befolyásolta a debreceni egyetem és központi épülete történetét is. A Debrecenbe is bevonuló Wehrmacht alakulatai először a különböző diákszállókat (internátusokat) vették birtokukba, később, 1944. május 30-án már a központi épületre és a tanári villákra is igényt tartottak. Végül az egyetemi vezetés átengedte a központi épületet a német hadsereg számára, és a különböző hivatalok visszaköltöztek a Református Kollégiumba, kivételt a bölcsészkar jelentett, amelynek néhány tanteremében egy ideig még folytathatták az oktatást. Ezek a körülmények szokatlan megoldásokat eredményeztek. A bölcsészkar 1945. április 19-i tanácsülésén elfogadott jelentés szerint „minthogy ugyanis a németek elfoglalva tartották a Központi Épületet” a fakultás Debrecenben maradt professzorai csak az ásványtani tanteremben tarthatták meg előadásait, „amely azonban ablaktalan és nagyon hideg volt, vagy pedig azt a módot [voltak kénytelenek] választani, hogy azzal a néhány hallgatóval, aki előadásra eljött, az egyetem környékén sétálva tartsa[na]k órákat, amely utóbbi a nagy esőzések idején lehetetlenné vált”.

A front közeledtével a központi épület alagsorában, az 1944-ben kialakított helyiségek óvóhelyként funkcionáltak. Csodával határos módon az 1944 májusától kezdődő, szeptemberben pedig már szinte mindennapossá váló légi bombázások során közvetlen találat nem érte. Az ilyenkor fellépő légnyomás azonban így is súlyos károkat okozott: kitörték és megsemmisültek az Aula díszes ólomüveg-ablakai.

Az 1944. június 2-ai nagy bombázáskor az egyetem kiemelt célpont volt az angolszász légierő számára, mivel a főépületben rendezkedett be ideiglenesen a német parancsnokság. A bombázók azonban összetévesztették a főépületet a Köztemető ravatalozóépületével, mivel az előtt is egy hatalmas medence helyezkedik el, így a temetőt bombázták le. A korabeli debreceniekre ez komoly sokkhatást gyakorolt, mivel nem tudták a bombázás okát.

Az 1944. őszi borzalmas háborús állapotokat hűen örököltette meg Szentpéteri Kun Béla professzor, a jogi kar idős dékán-helyettese, aki az 1944/45. tanévről szóló jelentésében a következőképpen rögzítette a Központi Épületben végbement pusztítást: „A megszállás idején ezernél jóval több ember lakott benn az egyetem központi épületében, leginkább az alagsori helyiségekben összezsúfolva; ezek számára népkonyhaszerűen főztek is itt. A felsőbb részek mind erősen sérültek, ajtó és ablak nélkül átjárva a naponként növekvő hidegtől.

A bútorokat felforgatták, nagyrészt el is hordták vagy megrongálták; esős időben a padló, sőt a bútorok is erősen vizessé lettek részint az ablaknyílásokon becsapódó, részint a hézagokat kapott tetőzetten át lefolyó csapadéktól; a központi fűtőkészülék működtetésére gondolni sem lehetett, egy pár helyiséget lehetett fűteni az ablakon át kidugott csővel felszerelt kályhával; a vízvezeték nem működése folytán az illemhelyek mocska az épületben leölt állatok maradványainak bűzével együtt fertőzte a levegőt.” Szentpéteri Kun Béla jelentése szerint ezeket az állapotokat látva a debreceni professzorokban felmerült, hogy a front elvonulása után a központi épület helyett, annak részleges helyreállításáig a klinikai épületekben induljon újra a munka. Azonban „ennek [is] leküzdhetetlen akadályai voltak számos helyiségnek teljesen használhatatlanná válása, számosnak pedig katonai kórházi célokra lefoglalása, úgyszintén sok helyiségnek szükséglakásul kényszerű átadása és a klinikai telepek vörös hadsereg különböző alakulatai részére igénybevétele miatt”.

Hivatalosan az oktatás 1944. december 11-én kezdődött újra el, de az egyetem súlyos helyzetben volt: a harcok jelentős károkat okoztak az intézmény épületeiben, nem vagy csak alig volt fűtőanyag, élelmiszer, és még október folyamán az oktatók (50-ből 41) elhagyták a várost, ahogy a hallgatók nagy része is. Ekkor a négy fakultáson (jogi, orvosi, teológiai és bölcsészettudományi karon) összesen 94 hallgató jelent meg.

A legrosszabb helyzetben a teológiai és a jogi kar volt: az előbbire csupán 5, az utóbbin 11 diák iratkozott be. A csekély hallgatói létszám legalább annyiból szerencsés volt az egyetem vezetősége számára, hogy így nem kellett birtokba venni és fűteni a Központi Épület egészét. Végül az a döntés született, hogy a három kar a Tanárképző Intézet földszinti szobáiban fog ideiglenesen működni. Ugyanis – Szentpéteri Kun Béla már idézett jelentése szerint – „ennek kisebb helyiségei befűtéséről is inkább lehetett gondoskodni, az itt jóval kisebb méretű ablakokat is könnyebben lehetet pótolni és a jelentkezésre felszólított hallgatók bejelentéseiből azt lehetett látni, hogy a kis helyiségek egyelőre elég nagyok lesznek az előadások megtartására”.

Az 1948/49-es tanév során a korábban négy fakultással működő debreceni egyetemet jelentősen átszervezték, 1949-től a Klinika tömb területén megszervezték az önálló Debreceni Orvostudományi Egyetemet (DOTE), a Jog- és Államtudományi Kar működését ideiglenesen megszüntették, a Református Hittudományi Kar pedig átkerült a Református Kollégiumba. A szétválással kapcsolatban több probléma is felmerült, hiszen voltak olyan intézetek, amelyek mind az orvosi kar, mind a bölcsészettudományi kar hallgatóit oktatták, így ezeket megosztották a két új egyetem között. A szétválás az épület tekintetében is változást hozott, számos helyiség szabadult fel.

1949-ben vált ki a Természettudományi Kar (218.733/1949. V. 1. sz. vallás- és közoktatásügyi miniszeri rendelet) a Bölcsészettudományi Karból, az új karhoz a Fizikai, a Kémiai, a Földtani, a Növényteni, az Állattani, az Embertani és a Meteorológiai Tanszékek kerültek, valamint a Botanikus Kert és az egyetemi Csillagvizsgáló. A tanszékek a főépületben maradtak továbbra is, akárcsak a különválasztott hivatalok. 1952-ben a két karral rendelkező egyetem felvette a Kossuth Lajos Tudományegyetem nevet.

A jogtudományi kar működésének szüneteltetése, valamint a hittudományi kar kiköltöztetése ellenére a korabeli dokumentumok arról árulkodnak, hogy folyamatos helyhiány volt a főépületben. Ennek több oka is volt: a növekvő hallgatói létszám, a Nevelőképző Főiskola beköltöztetése, valamint a kettős kari hivatali szervezet helyigénye. Ebben az időszakban a hivatali személyzetnek még magánlakásai is voltak a főépületben, valamint az alagsorban általános iskolai osztálytermek működtek. 1949-ben a Tanárképző Intézetet beolvasztották a Bölcsészettudományi Karba, így annak helyiségei is a karhoz kerültek. A helyhiány miatt már a Természettudományi Kar kiválásakor felmerült egy vagy több, a főépület mellett felépítendő új épület az új kar számára, majd ez az igény többször is megfogalmazódott a hallgatói létszám növekedése miatt.

Elsőként maga a miniszter, Ortutay Gyula közölte az egyetemi vezetéssel, hogy az első öt éves terv keretében egy új épületet építenek. Ez a terv nem valósult meg, sőt több későbbi sem, ennek ellenére a Természettudományi Kar egyes egységei új helyet kaptak a főépületen kívül.

Az 1940-es évek végén több belső átalakítás is történt az épületben a karok költözése miatt, illetve az új egységek igényeinek megfelelően. Az 1950-es években számolták fel az épület keleti, illetve nyugati szárnyának közepén lévő két udvart, amelyek addig rendeltésszerűen kerként működtek. A hallgatói létszám növekedése miatt újabb előadótermekre volt szükség, így mindkét udvarra egy-egy előadótermet építettek. Ezzel megszűnt a belső alagsori műhelyek megvilágítása is, mivel azok az épület külső oldalán lévő járdában található világítóablakokhoz hasonlóan kaptak fényt. A homlokzat két oldalán lévő tornyok tetőterét az 1970-es években építették be, ekkor a délnyugati toronyban földrajzi könyvtárat létesítettek, a délkeletiben pedig három szemináriumot teremt. Ugyanebben az időben a korábban kizárólag előadóteremként működő Auditorium Maximumot is átépítették, így alkalmassá vált színházi előadások tartására, valamint filmvetítésre. A legjelentősebb átalakítás a főépület északi részén történt az Egyetemi Könyvtár igényeinek megfelelően.

A két északi bejárat közül csak az északnyugati maradt meg, a másik oldali bejárat a könyvtár raktárigényének növekedése miatt csupán az alagsor felé volt nyitott.

A központi főépületet az Országos Műemléki Felügyelőség védett műemlékké nyilvánította 1984-ben (8425/4/1984. számú határozat).

A legnagyobb horderejű változás a főépület II. világháborúban megsemmisült díszes üveglakainak visszaállítása volt, melyre 2009–2011 között került sor. A beruházásnak köszönhetően a Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem alapításának 100. évfordulójára az intézmény emblematisztikus épületének, a Főépületnek Díszterme visszanyerte eredeti fényét, hangulatát.

2010-ben készült el a főépület díszkivilágítása. A megvilágításról tizenhat talajba süllyesztett fényvető, két korlátra szerelt lámpatest, két kandeláber és több, lámpaoszlopra szerelt fényforrás gondoskodik. A beruházással egy időben elkészült az egyetem előtti térvilágítás felújítása is, amely során négy oszlopra 2-2 további fényforrás került.

A főépület északi oldalán található zárt északkeleti bejárat 2013-ban újra megnyílt és ma már ismét rendeltetésszerűen lehet használni, 2014-ben pedig megújult a Díszudvar üvegteteje is.

A főépület napjainkban

A debreceni felsőoktatás emblemikus épületében fennállása óta több átalakítás, illetve költözés zajlott le az adott korszak igényeinek megfelelően. Jelenleg a földszint, valamint a második emelet egy részét a Raktori Hivatal és rektorközvetlen szervezeti egységek foglalják el, az épület északi oldalán az Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, a többi részen pedig a Bölcsészettudományi Kar hivatala, intézeti és tanszékei helyezkednek el.

A műemléki főépület legimpozánsabb helyisége az épület központjában található gyönyörű Díszudvar, mely különböző ünnepek, rendezvények színtere. Az üvegtető csarnokot árkaos, boltíves folyosórendszerek keretezik. Felül az üvegtető színes, aranyárga és ezüstfehér lapjain beáramló fénynek köszönhetően kellemesen világos a belső, az ország egyik leghatalmasabb zárt tere.

A másik emblemikus helyiség a második emeleten található Aula. A 400 m² alapterületű parkettel bo-

rított terembe három, kétszárnyas ajtó vezet. Az ajtó fölött öt kőkorlással védett erkélyajtó található, amelyek bejárata a harmadik emeleti folyosóról nyílik. A termet az ajtókkal szemben lévő, az Egyetem térre néző öt hatalmas színes üveglakon át kapja a fényt. Az ablakok alatti, szintén színes üveglakokkal díszített ajtók a térre néző franciaerkélyekre nyílnak. Az Aula falát körben 3,15 méter magasságban faragott tölgyfaborítás díszíti. A pódiumon a faragott asztal, az asztaltól jobbra és balra az egyetemi tanárok piros bársonnyal borított székei, a presbiteri székek láthatók.

Az intézmény mindenkor vezetőjének hivatalához tartozó irodák az épület átadása óta a második emelet nyugati szárnyán található. A Raktori Tanácssterem, a rektori titkárság valamint a rektori dolgozószoba mai napig őriz eredeti berendezési tárgyakat, a helyiségek falait évtizedek óta ugyanazok a festmények díszítik. A Tanácssterem falaira szerelt tölgyfa tartóban található az intézmény és a karok jelképei, a gerundiumok.

64-65. oldal: Raktori folyosó
66-67. oldal: Raktori Tanácssterem

TITKARSÁG

Felhasznált források és irodalom

- A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Digitális könyvtára, Fotóadatbázis, online: <http://ganymedes.lib.unideb.hu:8080/dea/handle/2437/6284>
- A Debreceni Egyetem története 1912–2012. Szerk. Orosz István, ifj. Barta János. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen University Press, Debrecen, 2012.
- A Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1931–32. tanévről. Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetemi Nyomda, Debrecen, 1933.
- A debreceni Tisza István Tudományegyetem. In: Debreceni Képes Kalendárium az 1933-ik közönséges esztendőre. Méliusz, Debrecen, 1933, 92–94.
- A Debreceni Újság, a Debreceni Újság Hajdúföld és a Debrecen Keletmagyarországi Napló korabeli lapszámai.
- Gerle János: Korb Flóris – Giergl Kálmán. Holnap, Budapest, 2010.
- Kerepeszki Róbert: A debreceni egyetem hallgatóinak emlékirata az egyetem megcsonkítása ellen (1933). Gerundium, 2010/1, 109–121.
- Kerepeszki Róbert: Tisza István emlékezete és kultusza a Debreceni Egyetemen a két világháború között. In: Tisza István és emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára. Szerk. Maruzsa Zoltán, Pallai László. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2011, 309–322.
- Kerepeszki Róbert: Feszültségek az egyetemi templom építése körül 1938-ban. Gerundium, 2011/1-2, 125–134.
- Ladányi Andor: Klebelsberg felsőoktatási politikája. Argumentum, Budapest, 2000.
- Ladányi Andor: A gazdasági válságtól a háborúig. A magyar felsőoktatás az 1930-as években. Argumentum, Budapest, 2002.
- Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára, A debreceni Tisza István Tudományegyetem Rectori Hivatalának iratai, VIII.1/b
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, K 27
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Magyar Távirati Iroda „könyomatos” napi hírek, tudósítások, K 428, a) sorozat
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Magyar Távirati Iroda – Magyar Országos Tudósító, K 612
- Rófi Mónika – Hapák József: Megőrzött értékeink. Blende Bt., [Debrecen], [2012].
- Sárvári Géza: A Debreceni Egyetem műemléki főépületének rekonstrukcióját előkészítő műemléki állapotvizsgálat. (kézirat) Debrecen, 2006.
- A Tisza István Tudományegyetem karainak beszámoló jelentései az 1944/45. tanévről. Közreadja Mudrák József. Gerundium, 2011/1-2, 170–186.

©2014 Debreceni Egyetem
Írta: Forisek Péter, Kerepeszki Róbert
Lektorálta: Sárvári Géza
Fotó: Derencsényi István
Szerkesztette: Rófi Mónika
Felelős kiadó: Szilvássy Zoltán
Tördelés, kiadványszerkesztés: Szabó Balázs
Nyomdai munkálatok: Printart-Press Kft.
ISBN 978-963-473-732-2